

Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling

Gebaseerd op het protocol Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling van Midden Nederland (www.handelingsprotocol.nl)

Inhoudsopgave

Waarom een meldcode?	2
Voor wie?.....	2
Hoe werkt een handelingsprotocol?	2
Rollen binnen De St.Michiel:.....	3
Leerkracht/ remedial teacher	4
Stap 1: In kaart brengen van signalen.....	4
Stap 2: Collegiale consultatie	5
Stap 3: Gesprek met het kind en/of de ouder(s).....	5
IB-er / ICP-er / Directeur:	7
Stap 1: In kaart brengen van signalen.....	7
Stap 2: Collegiale consultatie en raadplegen van ‘Veilig Thuis’	8
Stap 3: Gesprek met het kind en/of de ouder(s).....	9
Stap 4: Wegen van het geweld of de kindermishandeling	9
Stap 5: Hulp organiseren of melden.....	10
Bijlage 1: kindermishandeling (4-12 jaar).....	12
Signalen:	12
Grensoverschrijdend gedrag bij kinderen.....	14
Signalen van Eerderrelateerd geweld	14
Angst:	15
Bijlage 2 Gesprek met kinderen	16
Aandachtspunten voor een gesprek met het kind	16
2.1.2 Extra tips voor gesprek met jongeren.....	16
Bijlage 3 Gespreksvoering - basisonderwijs - gespreksvoering met (beide) ouders	18
Het gesprek verloopt in vijf fasen:	18
Bijlage 4 Kind in Acut Gevaar	20

Waarom een meldcode?

Jaarlijks zijn tienduizenden kinderen en volwassenen slachtoffer van mishandeling, verwaarlozing of misbruik. Zij vertellen dit meestal niet uit zichzelf. Het is daarom nodig dat mensen in hun omgeving de verantwoordelijkheid nemen om bij zorgwekkende situaties in actie te komen. Een beroepsverantwoordelijkheid die verplicht wordt als de Wet meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling in werking treedt. De verschillende inspecties zullen er dan ook op gaan toezien of uw organisatie een protocol heeft en hiermee werkt.

Niets doen is geen optie. Maar voor wie in zijn of haar beroep of vrijwilligerswerk te maken krijgt met (vermoedens van) huiselijk geweld en/of kindermishandeling kan het lastig zijn om hulp te bieden. Een gezamenlijk regionaal handelingsprotocol maakt het handelen en de samenwerking met andere organisaties makkelijker. Uit onderzoek blijkt dat organisaties die hiermee werken drie keer zoveel ingrijpen als organisaties die er niet mee werken. Het is dus een belangrijk instrument om geweld in afhankelijkheidsrelaties tegen te gaan.

Voor wie?

Het gebruik van een meldcode heeft effect. Professionals moeten daarom verplicht met een meldcode gaan werken als zij een signaal krijgen van huiselijk geweld. De ministerraad heeft ingestemd met het wetsvoorstel dat dit regelt. In dit wetsvoorstel staat dat organisaties en professionals in zes sectoren een meldcode moeten hebben:

- Gezondheidszorg/GGZ
- Onderwijs
- Kinderopvang
- maatschappelijke ondersteuning
- jeugdzorg
- rechtsorde

Met mensen uit de beroepsgroepen uit deze sectoren zijn handelingsprotocollen uitgewerkt.

Hoe werkt een handelingsprotocol?

Ieder protocol is gebaseerd op de vijf stappen uit het basismodel voor de meldcode.

Stap 1: signalen in kaart brengen

Stap 2: overleggen met een collega en eventueel het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling of het Steunpunt Huiselijk Geweld raadplegen

Stap 3: gesprek met de cliënt

Stap 4: inschatten van het risico, de aard en de ernst van het geweld

Stap 5: beslissen: hulp organiseren of melden

Bovenstaande stappen worden vertaald in acties, verdeeld over de verschillende rollen/functies binnen onze school.

Rollen binnen De St.Michiel:

- Intern begeleider: Brigit Veerkamp
- Interne contactpersoon: Josien Favejee
- Directeur: Judith van Eck
- Zorgteam: Intern begeleider en directeur, aangevuld met betrokken leerkrachten of de interne contactpersoon.

Leerkracht/ remedial teacher

Zij hebben een signalerings- en bespreekverantwoordelijkheid.

- **Signalering van kindermishandeling als grondhouding:**
De stappen van het handelingsprotocol gaan in op het proces vanaf het moment dat er signalen zijn. Signaleren wordt gezien als een belangrijk onderdeel van de beroepshouding van alle beroepskrachten die binnen het basisonderwijs werkzaam zijn. Zo gezien is signalering geen stap in het stappenplan, maar een grondhouding die in ieder contact met kinderen en jongeren wordt verondersteld. De stappen in het handelingsprotocol wijzen je de weg als je meent dat er signalen zijn van huiselijk geweld of van kindermishandeling.
- **Het communiceren over/bij vermoedens van kindermishandeling:**
Bij het beroepsprofiel hoort - naast signalering - ook de verantwoordelijkheid om vermoedens van kindermishandeling of huiselijk geweld met ouders en kinderen bespreekbaar te maken. Dit houdt in dat je je vermoedens en signalen bespreekt met de interne begeleider, nadat je wellicht eerst de ICPér hebt geconsulteerd. Na overleg kan besloten worden dat je zelf of samen het gesprek aangaat met het kind en zijn/haar ouders, waarbij de zorgen besproken worden.

Stap 1: In kaart brengen van signalen

- Je kunt tijdens je contacten met kinderen signalen van vermoedens van kindermishandeling, seksueel misbruik, verwaarlozing of huiselijk geweld opmerken. Maak gebruik van de signalenlijst (zie bijlage) en leg je observaties vast in Parnassys. Omschrijf zo feitelijk mogelijk welke signalen je zijn opgevallen, en om welke specifieke situaties het gaat waar je zorgen over hebt.
- Vaak gaan vermoedens van kindermishandeling gepaard met een 'niet-pluis' gevoel. Erken dit gevoel. Onderbouw het met feitelijk waargenomen gedrag van het kind of andere concrete observaties.
- Aarzel niet en overleg je signalen/zorgen met de IB-er om een stappenplan af te spreken. De IB-er is verantwoordelijk voor het bijeenroepen van het interne zorgteam en voor het coördineren van de te zetten stappen.
- Je bent aanwezig bij de bespreking van de signalen/vermoedens in het interne zorgteam. Het zorgteam stelt een plan van actie op.

De stappen na de signalering lopen via de protocollijn van de IB-er of directeur.

Aandachtspunten bij stap 1 Signaleren :

- Leerkrachten kunnen erg belangrijk zijn bij het signaleren van vermoedens van kindermishandeling. Voor kinderen is een veilige omgeving van belang waarin ze kunnen vertellen wat er thuis of in de directe omgeving gebeurt. Uit onderzoek bij mensen met een traumatische jeugd komt vaak naar voren dat de leerkracht de eerste was aan wie de mishandeling of het misbruik verteld is. Dat is ook het moment dat hulpverlening op gang kan worden gebracht en de mishandeling kan stoppen.
- Zelfs als je als leerkracht niet veel kunt doen aan de situatie thuis is het voor een kind al van groot belang dat er iemand is die het begrijpt en het kind laat weten dat het geen schuld heeft en de leerkracht hem of haar positief benadert.
- Kinderen geven soms aan dat ze een geheim hebben dat niet doorverteld mag worden. Bij stap 3 gespreksvoering wordt aangegeven hoe je als leerkracht een gesprek met het betreffende kind kunt voeren.
- Het kan de voorkeur hebben dat zo'n gesprek door de IB-er wordt gevoerd. Wanneer je je als leerkracht niet zeker voelt om een gesprek met het kind te hebben dan wordt aangeraden om de IB-er of ICP'er dit te laten doen.
- Bij het signaleren van vermoedens van kindermishandeling en of huiselijk geweld wordt rekening gehouden met het feit dat signalen niet altijd op kindermishandeling hoeven te wijzen. Een kind kan blauwe plekken tonen door een ziekte of bepaald gedrag vertonen dat het gevolg is van iets anders dan kindermishandeling of huiselijk geweld. Voorzichtigheid is geboden en met name collegiale consultatie kan verhelderend werken (zie stap 2).

Stap 2: Collegiale consultatie

- Je neemt een signaal serieus, redeneert het niet weg, en je bent je bewust van eigen emoties. Emoties als angst, boosheid of ongeloof worden op een professionele manier besproken en geanalyseerd in een gesprek met de IB-er / ICP-er, of directeur.
- Je houdt de signalen of vermoedens niet voor je zelf, maar je praat erover met de IB-er of ICP-er!
- De IB-er is verantwoordelijk voor de coördinatie van het interne zorgteam. Tijdens een bijeenkomst van dit team worden de zorgen / vermoedens ingebracht om vervolgens gezamenlijk een stappenplan vast te stellen en taken te verdelen.
- Indien je concrete signalen hebt of ernstige vermoedens hebt van kindermishandeling of huiselijk geweld: aarzel niet en neem direct contact op met de IB-er / ICP-er.

Stap 3: Gesprek met het kind en/of de ouder(s)

- Na overleg met het interne zorgteam kan besloten worden dat er eerst een gesprek plaatsvindt met het betreffende kind en/of de ouders van het kind.
- In sommige situaties is het wenselijk dat je als leerkracht dit gesprek met het kind (zie bijlage 2) aangaat. Eventueel kun je het gesprek samen aangaan met één persoon uit het interne zorgteam.
- Ook kan het zo zijn dat u de meest aangewezen persoon bent om met de ouders in gesprek (bijlage 3) te gaan over de signalen/zorgen die

u met uw collega's in het zorgteam hebt besproken. Het kan ook wenselijk zijn om dit oudergesprek samen met de IB-er / ICP-er of schoolmaatschappelijk werker te voeren.

- Van belang is dat u van tevoren met de IB-er / ICP-er of schoolmaatschappelijk werker bespreekt wat het doel is van het gesprek met het kind of de ouder(s). Stel gezamenlijk vast op basis van welke (concrete) zorgen en signalen u het gesprek voert en welke insteek u kiest.

IB-er / ICP-er / Directeur:

Zij hebben een signalerings-, bespreek- en handelings-verantwoordelijkheid.

- **Signalering van kindermishandeling als grondhouding:**
De stappen van het handelingsprotocol gaan in op het proces vanaf het moment dat er signalen zijn. Signaleren wordt gezien als een belangrijk onderdeel van de beroepshouding van alle beroepskrachten die binnen het basisonderwijs werkzaam zijn. Zo gezien is signalering geen stap in het stappenplan, maar een grondhouding die in ieder contact met kinderen en jongeren wordt verondersteld. De stappen in het handelingsprotocol wijzen je de weg als je meent dat er signalen zijn van huiselijk geweld of van kindermishandeling.
- **Het communiceren en handelen bij vermoedens van kindermishandeling:**
Bij het beroepsprofiel hoort - naast signalering - ook de verantwoordelijkheid om vermoedens van kindermishandeling of huiselijk geweld met ouders en kinderen bespreekbaar te maken. Daarnaast wordt van je verwacht dat je hulpverlening in gang zet (of laat zetten) en waar nodig bescherming. Ook maak je met beroepskrachten binnen en buiten de school afspraken over de onderlinge taakverdeling.
De IB-er is verantwoordelijk voor de coördinatie van het interne zorgteamoverleg. De directie is verantwoordelijk voor het beleid, de (interne) organisatie en het creëren van de benodigde randvoorwaarden.

Stap 1: In kaart brengen van signalen

- Als IB-er of ICP-er ben je het eerste aanspreekpunt binnen de school voor alle medewerkers die zich zorgen maken om een kind of die een vermoeden hebben van kindermishandeling of huiselijk geweld. Van jou wordt gevraagd om medewerkers hierover te woord te staan en hen te ondersteunen bij het in kaart brengen van- en communiceren over de signalen / vermoedens van kindermishandeling.
- Naast dat je aanspreekpunt bent voor medewerkers, kan het uiteraard ook zo zijn dat je tijdens je eigen contacten met kinderen (of ouders) signalen van vermoedens van kindermishandeling, seksueel misbruik, verwaarlozing of huiselijk geweld opmerkt. Maak gebruik van de signalenlijst en leg je observaties vast in Parnassys. Omschrijf zo feitelijk mogelijk welke signalen je zijn opgevallen, en om welke specifieke situaties het gaat waar je zorgen over hebt.
- Als IB-er coördineer je het interne zorgteam. Nadat je signalen of vermoedens van kindermishandeling of huiselijk geweld hebt opgemerkt, roep je het interne zorgteam bij elkaar. Het interne zorgteam bestaat uit de IB-er / Directeur, ICP-er, de betreffende leerkracht en eventueel nog andere betrokken medewerkers.
- Maak samen met het interne zorgteam een actieplan. Wat zijn de signalen? Welke informatie hebben we nodig om te kunnen beoordelen wat er aan de hand is? Hebben we nader advies nodig, bijvoorbeeld

van de Jeugdarts of 'Veilig Thuis'? Hoe en wie gaat het gesprek aan met kind en/of ouders?

- Leg met het interne zorgteam de signalen vast, evenals (de uitkomsten van) de gesprekken die over de signalen gevoerd zijn, de stappen die gezet zijn en de besluiten die genomen zijn. Ook de gegevens die de signalen weerspreken worden vastgelegd.
- Breng de directie op de hoogte (of betrek hen in) de signalen en het stappenplan.
- Je legt alle gegevens over de signalen en over de stappen die zijn gezet vast in het leerlingdossier in Parnassys.
- Betrek in het interne overleg ook de leerkracht van eventuele broertjes en zusjes en degene die het kind hiervoor in de klas heeft gehad. Een belangrijk signaal is plotselinge verandering van gedrag.
- Nadat het actieplan in gang is gezet, zorg je ervoor dat er tijdig terugkoppeling plaatsvindt richting degene die als eerste de signalen heeft opgemerkt. Ook spreek je met de betreffende leerkracht of andere medewerker af op welke wijze hij/zij een rol speelt in het vervolg na de signalering.
- Je kunt ten alle tijde contact opnemen met 'Veilig Thuis' voor (telefonisch) advies of consult. De medewerkers van 'Veilig Thuis' kunnen je mogelijk helpen bij het in kaart brengen of interpreteren van de signalen. Ook kunnen zij je adviseren over de te zetten stappen. Een adviesgesprek bij het 'Veilig Thuis' kan zonder de naam van het betreffende kind te noemen. Je hoeft daar geen toestemming voor te hebben van kind, ouders of andere betrokkenen.
- LET OP: Als een kind in acuut gevaar (bijlage 4) is, dan meld je direct bij 'Veilig Thuis' of bel je de politie! Stel directie hiervan op de hoogte.

Aandachtspunten bij stap 1 Signaleren :

- Vaak gaan vermoedens van kindermishandeling gepaard met een 'niet-pluis' gevoel. Erken dit gevoel en benoem dit ook richting leerkrachten en andere medewerkers binnen de school die signalen kunnen hebben van kindermishandeling of huiselijk geweld. Onderbouw het 'niet-pluis' gevoel met feitelijk waargenomen gedrag van het kind of andere concrete observaties.
- Houdt daarbij rekening met het feit dat signalen niet altijd op kindermishandeling hoeven te wijzen. Een kind kan blauwe plekken hebben als gevolg van een ziekte of een kind kan gedrag vertonen dat het gevolg is van iets anders dan kindermishandeling. Voorzichtigheid is geboden en met name collegiale consultatie kan verhelderend werken.

Stap 2: Collegiale consultatie en raadplegen van 'Veilig Thuis'

- Als IB-er of ICP-er ben je het eerste aanspreekpunt binnen de school voor alle medewerkers die zich zorgen maken om een kind of die een vermoeden hebben van kindermishandeling of huiselijk geweld. Je zorgt ervoor dat er een veilige sfeer is waarbinnen collega's je kunnen consulteren bij vermoedens van kindermishandeling of huiselijk geweld.
- Je neemt een signaal serieus, redeneert het niet weg, en je bent je bewust van eigen emoties. Emoties als angst, boosheid of ongeloof worden op een professionele manier besproken en geanalyseerd in een gesprek met een medewerker / collega die bij je aanklopt.

- De vraag die centraal staat in je overleg met collega(s) is: “is er hier sprake van een ernstig opvoedingsprobleem of kindermishandeling of is er mogelijk een ander probleem of misschien wel helemaal geen probleem?”. Het gesprek dwingt jou en je collega's om de eigen gedachten te ordenen, om de argumenten te toetsen aan een andere mening. Bij twijfels over signalen of over te zetten stappen aarzel je niet om ‘Veilig Thuis’ te bellen voor collegiaal advies.
- De IB-er is verantwoordelijk voor de coördinatie van het interne zorgteam. Tijdens een bijeenkomst van dit team worden de zorgen / vermoedens ingebracht om vervolgens gezamenlijk een stappenplan vast te stellen en taken te verdelen.
- Je bent er verantwoordelijk voor dat dat de afspraken uit het stappenplan worden nagekomen en dat er daadwerkelijk actie ondernomen wordt.
- Je kunt ten alle tijde ‘Veilig Thuis’ bellen om advies of consult te vragen. Daarbij hoeven namen van kind en of ouders niet genoemd te worden.
- LET OP: Als een kind in acuut gevaar is, dan meldt u direct bij ‘Veilig Thuis’!

Stap 3: Gesprek met het kind en/of de ouder(s)

- Na overleg tussen de IB/er met de betreffende leerkracht, of na overleg met collega's in het interne zorgteam, kan besloten worden dat er eerst een gesprek plaatsvindt met het betreffende kind en/of de ouders van het kind.
- In sommige situaties is het wenselijk dat de leerkracht dit gesprek met het kind aangaat. Soms zal het de voorkeur hebben dat zo'n gesprek samen met de leerkracht door de IB-er, de ICP-er wordt gevoerd.
- Ook kan het zo zijn dat u besluit om samen met de leerkracht direct met de ouders in gesprek te gaan over de signalen/zorgen die je met je collega's in het zorgteam hebt besproken. Het kan ook wenselijk zijn om dit oudergesprek samen met de schoolmaatschappelijk werker te voeren.
- Je zorgt ervoor dat u als IB-er een goede terugkoppeling geeft aan andere betrokkenen nadat je met het kind of de ouders hebt gesproken.
- Je zorgt ervoor dat een verslag van het gesprek en de afspraken die zijn gemaakt (met kind / ouders) goed vastgelegd worden in het leerlingdossier in Parnassys.
- Van belang is dat je van tevoren (samen met uw collega's) voor je zelf vastlegt wat het doel is van het gesprek met het kind of de ouder(s). Stel gezamenlijk vast op basis van welke (concrete) zorgen en signalen je het gesprek voert en welke insteek je kiest.

Stap 4: Wegen van het geweld of de kindermishandeling

- Na de eerste drie stappen beschik je al over redelijk veel informatie: de beschrijving van de signalen die zijn vastgelegd, de uitkomsten van het gesprek met de ouders en/of het kind en het advies van deskundigen.
- Op basis van al deze informatie dien je nu een weging (inschatting) te maken, waarbij de volgende vragen leidend zijn:
 1. In hoeverre is de veiligheid van het kind in het geding?
 2. Hoe schat je de risico's in op kindermishandeling / huiselijk geweld?
 3. Wat is je inschatting van de aard en ernst van de problematiek?

4. Is het nodig om een melding te doen bij 'Veilig Thuis'?
 5. Is het nodig om andere vormen van hulpverlening in gang te zetten?
 6. In hoeverre zijn de ouders en het kind gemotiveerd om hulp te accepteren?
- Eventuele ervaringen met broertjes of zusjes dienen ook in de wegging te worden meegenomen.
 - Bij bovenstaande wegging kan ook het Sociaal Loket worden ingeschakeld.
 - Bij twijfel kunt u ten alle tijde contact opnemen met 'Veilig Thuis' om advies of consult te vragen. Daarbij hoeft u de naam van het kind (gezin) niet te noemen.

Stap 5: Hulp organiseren of melden

- Op basis van de wegging kom je tot een besluit: hulp organiseren of melden.

Hulp organiseren en de effecten volgen

- Als de ouder erkent dat er een probleem is en graag hulp wil ontvangen, zal de IB-er, de ouders en het kind goed moeten doorverwijzen. Dat kan in overleg met het Sociaal Loket (maatschappelijk werk), en/of de Jeugdgezondheidszorg (schoolarts).
- Kondig aan in je gesprek met Bureau Jeugdzorg of een andere hulpverlenende instantie dat u de ouders gaat doorverwijzen. Check na één of twee weken bij de hulpverlenende organisatie of de ouders ook daadwerkelijk hulp hebben gezocht.
- Leg de afspraken omtrent doorverwijzing naar hulpverlenende organisatie vast in het leerlingdossier.
- Nadat u ervoor gezorgd heeft dat de ouders (en het kind) zijn doorverwezen naar een hulpverlenende instantie, blijft u het kind volgen.
- Wanneer u zorgen blijft houden of wanneer er zich opnieuw signalen van kindermishandeling / huiselijk geweld voordoen, dan komt u opnieuw in actie. Kijk welke afspraken eerder zijn gemaakt en check of deze zijn nagekomen en wat de resultaten daarvan zijn geweest. Indien de zorgen / signalen blijven: bespreek dit in het interne zorgteam en overweeg een melding bij het AMK of ASHG.

Melden en de effecten volgen

- Wanneer de (reeds bestaande) hulp niet voldoende blijkt te zijn, of wanneer er alsnog een vermoeden van kindermishandeling of huiselijk geweld blijft bestaan, dan bespreekt u dit met de ouders en/of het kind. U geeft aan dat uw zorgen blijven bestaan en u kondigt aan dat u een melding gaat doen.
- U doet een melding bij het Advies & Meldpunt Kindermishandeling (AMK) of bij het Steunpunt Huiselijk Geweld (ASHG). Bij het AMK kan dit telefonisch of schriftelijk met een meldingsformulier.
- Wanneer ouders hulp weigeren en er is een vermoeden van kindermishandeling of huiselijk geweld dan doet u een melding bij het AMK of bij het ASHG.
- Leg de gegevens over uw melding bij AMK of ASHG vast in het leerlingdossier.
- Als het goed is neemt het AMK of ASHG na enige tijd contact met u op om u te laten weten welke actie er door het AMK is genomen en welke

afspraken er zijn gemaakt. Indien u geen terugkoppeling krijgt van het AMK kunt u ook zelf contact met hen opnemen.

- Nadat u gemeld heeft, blijft u het kind volgen.
- Wanneer u zorgen blijft houden of wanneer er zich opnieuw signalen van kindermishandeling / huiselijk geweld voordoen, dan komt u opnieuw in actie. Neem z.s.m. contact op met het AMK of ASHG en bespreek met hen dat u (nog altijd / opnieuw) signalen opmerkt. Dit kan tot een tweede melding leiden, waarbij het AMK opnieuw de verantwoordelijkheid heeft om de zaak te onderzoeken.

Aandachtspunten bij stap 5 Hulp of Melden:

- In het protocol van de Jeugdgezondheidszorg kunt u zien wat de schoolarts / jeugdarts doet als ouders hulp willen of als zij hulp weigeren.

Bijlage 1: kinder mishandeling (4-12 jaar)

Als kinderen mishandeld, verwaarloosd en/of misbruikt worden, kunnen ze signalen uitzenden. Het gebruik van een signalenlijst kan zinvol zijn, maar biedt ook een zekere mate van schijnzekerheid. De meeste signalen zijn namelijk stressindicatoren, die aangeven dat er iets met het kind aan de hand is. Dit kan ook iets anders zijn dan kindermishandeling (echtscheiding, overlijden van een familielid, enz.)

Kinderen met een geestelijke of lichamelijke beperking zijn extra kwetsbaar voor seksueel misbruik. Hier kun je het onderzoek lezen dat in 2011 is gedaan naar deze groep. Het heet [Beperkt Weerbaar](#).

Hoe meer signalen van deze lijst een kind te zien geeft, hoe groter de kans dat er sprake zou kunnen zijn van kindermishandeling.

Het is niet de bedoeling om aan de hand van een signalenlijst het 'bewijs' te leveren van de mishandeling. Het is wel mogelijk om een vermoeden van mishandeling meer te onderbouwen naarmate er meer signalen uit deze lijst geconstateerd worden. Een goed beargumenteed vermoeden is voldoende om in actie te komen!

Wanneer een kind letsel vertoont, overleg dan direct met de JGZ arts. Indien nodig kan deze het letsel beschrijven. Deze gegevens zijn van belang voor een eventueel onderzoek naar kindermishandeling.

Ook informatie over andere kinderen in het gezin wordt betrokken bij de afwegingen.

Signalen:

- wit gezicht (slaap tekort)
- hoofdpijn, (onder)buikpijn
- blauwe plekken
- slecht verzorgd er uit zien
- geslachtsziekte
- jeuk of infectie bij vagina en anus
- urineweginfecties
- vermageren of dikker worden
- pijn in bovenbenen, samengeknepen bovenbenen
- houterige lichaamsbeweging
- niet zindelijk (urine/ontlasting)
- zwangerschap
- lichamenlijk letsel
- achterblijven in taal-, spraak-, motorische, emotionele en/of cognitieve ontwikkeling
- somber, lusteloos, in zichzelf gekeerd
- eetproblemen
- slaapstoornissen

- schrikken bij aangeraakt worden
- hyperactief
- agressief
- plotselinge gedragsverandering (stiller, extra druk, stoer)
- vastklampen of abnormaal afstand houden
- isolement tegenover leeftijdgenoten
- zelfvernietigend gedrag (bv. haren uittrekken, praten over dood willen, suïcidepoging)
- geheugen- en concentratiestoornissen
- achteruitgang van leerprestaties
- overijverig
- zich aanpassen aan ieders verwachtingen, geen eigen initiatief
- extreem zorgzaam en verantwoordelijk gedrag
- verstandelijk reageren, gevoelens niet tonen (ouwelijk gedrag)
- geseksualiseerd (“verleiden”) gedrag, seksueel getint taalgebruik
- opvallend grote kennis over seksualiteit (niet passend bij de leeftijd)
- verhalen of dromen over seksueel misbruik, soms in tekeningen
- geen spontaan bewegingsspel
- moeite met uitkleden voor gymles of niet meedoen met gym
- spijbelen, weglopen van huis
- stelen, brandstichting
- verslaving aan alcohol of drugs
- ouder troost kind niet bij huilen
- ouder klaagt overmatig over het kind, toont weinig belangstelling
- ouder heeft irreële verwachtingen ten aanzien van het kind
- ouder is zelf mishandeld of heeft psychiatrische- of verslavingsproblemen
- ouder gaat steeds naar andere artsen/ziekenhuizen (‘shopping’)
- ouder komt afspraken niet na
- kind opeens van school halen
- aangeven het bijna niet meer aan te kunnen
- ‘multi-problem’ gezin
- ouder die er alleen voorstaat
- regelmatig wisselende samenstelling van gezin
- isolement
- vaak verhuizen
- sociaal-economische problemen: werkloosheid, slechte behuizing, migratie, etc.
- veel ziekte in het gezin
- geweld wordt gezien als middel om problemen op te lossen

Lichamelijke signalen:

- verwondingen aan genitaliën
- vaginale infecties en afscheiding
- jeuk bij vagina en/of anus
- problemen bij het plassen
- recidiverende urineweginfecties
- pijn in de bovenbenen
- pijn bij lopen en/of zitten
- seksueel overdraagbare ziekten.

Psychosociale signalen:

- angst voor mannen of vrouwen in het algemeen of voor een man of vrouw in het bijzonder
- sterk verzorgend gedrag, niet passend bij de leeftijd van de leerling (parentificatie).

Afwijkend seksueel gedrag:

- excessief en/of dwangmatig masturberen
- angst voor lichamelijk contact of juist zoeken van seksueel getint lichamelijk contact
- seksueel agressief en dwingend gedrag ten opzichte van andere kinderen
- niet leeftijdsadequaat seksueel spel
- niet leeftijdsadequate kennis van seksualiteit
- angst voor zwangerschap
- angst om zich uit te kleden
- angst om op de rug te liggen
- negatief lichaamsbeeld: ontevredenheid over, boosheid op of schaamte voor eigen lichaam
- schrikken bij aangeraakt worden
- houterige motoriek (onderlichaam 'op slot')
- geen plezier in bewegingsspel

Grensoverschrijdend gedrag bij kinderen

Jonge kinderen zijn samen met andere kinderen hun lichaam aan het ontdekken. Zo komen ze te weten wat er hetzelfde is aan elkaars lichaam en wat juist anders. 'Doktertje spelen' is hierbij een favoriet spel. Toch zijn er ook grenzen bij spelletjes tussen kinderen onderling.

Er kan sprake zijn van grensoverschrijdend gedrag als:

- Er een groot leeftijdsverschil is tussen kinderen
- Er sprake is van manipulatie of dwang
- Kinderen elkaar pijn doen
- Er voorwerpen in vagina of anus geduwd worden
- Er geweld gebruikt wordt
- Het om een grote groep kinderen tegen één kind gaat

Voor professionele opvoeders en voor ouders is er [het Vlaggensysteem](#) ontwikkeld waarmee seksueel gezond én seksueel grensoverschrijdend gedrag van kinderen en jongeren kan worden geduid en bijgestuurd. Wanneer het grensoverschrijdend gedrag niet kan worden bijgestuurd of er zijn aanwijzingen voor misbruik of mishandeling van het kind in kwestie, neem dan contact op met het CJG of vraag advies aan het AMK.

Signalen van Eergerelateerd geweld

- vertellen over meisjesbesnijdenis in het algemeen
- aankondigen van besnijdenis

Directe gevolgen tijdens en na de ingreep:

- extreme pijn (wanneer de ingreep zonder verdoving plaatsvindt)
- klachten bij urinelozing (pijn bij plassen, ophoping urine in de blaas)
- overmatig bloedverlies
- kans op infectie
- kans op overlijden van het meisje

Mogelijke gevolgen na de ingreep:

- moeilijke en/of pijnlijke urinelozing
- urineweginfectie
- chronische pijn in de onderbuik
- littekenvorming
- menstratieklachten

Een vermoeden van meisjesbesnijdenis actueel of in de toekomst moet direct bij het AMK gemeld worden. Overleg indien mogelijk eerst met JGZ Er is een handelingsprotocol meisjesbesnijdenis dat beschrijft wat er na een melding kan gebeuren.

- Handelingsprotocol Meisjesbesnijdenis
- meisjesbesnijdenis.nl

Angst:

- schichtig reageren
- onzekerheid
- verwardheid
- apathisch zijn
- in zichzelf gekeerd zijn
- zich afsluiten van de buitenwereld

Verandering van gedrag:

- plotselinge stressreacties
- schoolverzuim
- westerse kleding inruilen voor traditionele kleding en hele lichaam bedekken
- direct na school naar huis gaan
- stelselmatig opgehaald worden door vader of broer(s)
- vriendschappen verbreken
- verwondingen
- blauwe plekken

Ontwijkend gedrag:

- ontwijkende antwoorden op directe vragen over bijvoorbeeld verwondingen of sociale controle door familie
 - lichamelijke verwaarlozing
 - zelfmoordpogingen
 - zinspelen op zelfmoord
 - fatalistische houding
 - verhalen over geweld tegen andere familieleden.
- Voorzichtigheid is geboden. Het opmerken van één of enkele signalen hoeft geen grond te zijn voor een vermoeden van kindermishandeling. Een andere oorzaak is ook mogelijk.
- Gebruik de [checklist eerdergerelateerd geweld van het LEC](#). Die kan ingevuld en geprint worden.

Aan het drinken van alcohol zijn risico's verbonden, zowel voor daders als slachtoffers. Het Trimbos instituut heeft dat op een rijtje gezet in: [Risico's van alcohol voor jongeren](#).

Bijlage 2

Gesprek met kinderen

Aandachtspunten voor een gesprek met het kind

Een gesprek met het kind kan mogelijk extra informatie bieden over de situatie waarin het kind zich bevindt en kan ondersteuning voor het betreffende kind bieden.

Onderzoek wijst uit dat het voor mishandelde kinderen een groot verschil uitmaakt als er ooit een volwassene met hem of haar gesproken heeft over de situatie thuis en daarbij heeft laten merken te zien wat er gebeurt en uit te spreken dat het niet de schuld van het kind is. Met die kinderen gaat het later beter dan met kinderen waar nooit iemand zo'n opmerking gemaakt heeft. Dat geldt ook voor kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld. ([link filmpje youtube Stuk, Zoë](#))

Je kunt tegen een kind zeggen: "Ik zie dat je het moeilijk hebt en ik weet dat het niet jouw schuld is." of : "Ik ga proberen iets te doen aan de problemen bij jou thuis. Het is niet goed dat kinderen geslagen/verwaarloosd/vernederd/misbruikt worden. Kinderen kunnen daar niets aan doen."

Houd tijdens dit gesprek rekening met de leeftijd en de ontwikkelingsfase van het kind.

Ook met jonge kinderen kan gepraat worden. Het is niet de bedoeling dat het kind ondervraagd wordt. Een gesprek met het kind heeft aanvullende informatie dan wel steunend contact tot doel.

Naast het contact met het kind is het zeer belangrijk om met een open houding het contact met de ouders aan te gaan.

Wees bij een vermoeden van seksueel misbruik terughoudend in het gesprek met het kind i.v.m. mogelijke toekomstige bewijslast.

Wees bij een vermoeden van seksueel misbruik voorzichtig met het stellen van gesloten vragen. Dat houdt in dat het kind geen woorden in de mond gelegd moeten worden. Het gesprek heeft niet tot doel het bewijs van seksueel misbruik te leveren. Laat dat over aan een gespecialiseerde deskundige op dit gebied en vraag advies bij het AMK.

Zie ook tips voor gesprek met kinderen uit de [onderwijspecial](#) van het tijdschrift kindermishandeling

2.1.2 Extra tips voor gesprek met jongeren

- Zorg voor een rustige plaats en voldoende tijd
- Benoem concreet wat je bij de jongere waarneemt/hebt waargenomen en vraag daarover te vertellen
- Geef aan dat je niet geheim kan houden wat de jongere vertelt, wanneer dit niet veilig is voor de jongere zelf of voor anderen. Leg uit dat als dit het geval is, je dit direct benoemt en dat je de jongere zoveel mogelijk betreft bij de te nemen vervolgstappen
- Vraag de jongere wat hij/zij zelf wil
- Spreek waardering uit dat de jongere over zijn situatie heeft verteld en benoem dat je je kunt voorstellen dat dat niet makkelijk is

- Sluit het gesprek af met een luchtig onderwerp, bijvoorbeeld interesses, plannen voor het weekend etc.

Als de medewerker een initiatief neemt om met het kind in gesprek te gaan, zoals bijvoorbeeld de IB-er die een leerling uit groep 4 bij zich roept omdat de leerkracht meent dat er signalen zijn die zouden kunnen wijzen op kindermishandeling, behoren de ouders hierover in principe vooraf te worden geïnformeerd. Zeker als het kind nog geen 12 jaar oud is. Maar in verband met de veiligheid van het kind, van de medewerker, of die van anderen, kan worden besloten om een eerste gesprek te voeren zonder dat de ouders hierover van tevoren worden geïnformeerd. De medewerker overlegt hierover altijd vooraf met een deskundige college en/of met het Advies - en Meldpunt Kindermishandeling of het Steunpunt Huiselijk Geweld.

Bijlage 3

Gespreksvoering - basisonderwijs - gespreksvoering met (beide) ouders

Het gesprek verloopt in vijf fasen:

1. Begin van het gesprek

De medewerker stelt de ouder(s) op hun gemak.

2. Aanleiding van het gesprek

De medewerker vertelt de aanleiding voor de afspraak aan de ouder(s): dit kan bijvoorbeeld zijn de zorg om het kind op grond van eigen waarnemingen in de klas of op school, door signalen van anderen (leerkracht, BSO), door de ouder zelf aangegeven problemen, of omdat de medewerker zich over de ouder zorgen maakt.

3. Reactie ouders

De ouder krijgt de gelegenheid hierop te reageren door een open vraag van de medewerker en door de luisterende houding. Als de ouder(s) de zorg niet delen verduidelijkt de medewerker de eigen beleving en stimuleert de ouders om vragen te stellen en om hun problemen te uiten. In samenspraak met de ouder(s) wordt een/het probleem vastgesteld.

4. Aanpak van het probleem

Hierbij tracht men samen met de ouders oplossingen te bedenken. De medewerker geeft de mogelijkheden voor hulp aan die de school of andere instanties kunnen bieden. De ouders worden aangesproken op hun verantwoordelijkheid voor de zorg van hun kind, maar het moet voor de ouders ook duidelijk zijn dat de school een eigen verantwoordelijkheid draagt in deze zorg.

5. Samenvatting

De medewerker vat het besprokene en de gemaakte afspraken samen. Er wordt aan de ouder(s) gevraagd of zij het met deze samenvatting eens zijn. De medewerker deelt mee dat de afspraken in het leerlingdossier worden genoteerd.

Als de ouder(s) na dit gesprek geen probleem zien en geen verdere stappen willen ondernemen overlegt de medewerker met het advies-team kindermishandeling (IB-er, schoolmaatschappelijk werker (en directeur) en maakt eventueel een vervolgspraak met de ouders.

In dit gesprek wordt opnieuw de zorg over het kind aangegeven en verteld waarom gedacht wordt aan kindermishandeling. De inhoud en de afspraken van het eerdere gesprek worden kort genoemd.

De medewerker geeft aan dat de zorgen om het kind en de verantwoordelijkheid van de school maken dat hulpverlening moet worden ingeschakeld via het AMK. De ouders krijgen informatie dat het AMK de instelling is waar iedereen met zorgen over mogelijke kindermishandeling terecht kan en welke hulp daar geboden kan worden. (ouders op de hoogte stellen van melding bij het AMK)

Als ouders niet verschijnen voor het tweede gesprek over de problematiek van hun kind, dan kan in overleg met het adviesteam een melding bij het AMK gedaan worden.

Bijlage 4

Kind in Acuut Gevaar

Als het kind gevaar loopt, meldt de medewerker direct bij Voor een Veilig Thuis (voormalig AMK)

1. Als het kind in acuut gevaar is en er direct bescherming nodig is : melden bij Voor een Veilig Thuis. Zij beoordelen direct wat er moet gebeuren en of het nodig is om de Raad voor de Kinderbescherming in te schakelen (bijvoorbeeld als een kind met verwondingen naar het ziekenhuis moet en de ouders willen het niet meegeven of weghalen uit het ziekenhuis. Dan kan er heel snel een voorlopige onder toezichtstelling (O.T.S) worden gevraagd zodat de ouders (tijdelijk) het gezag niet hebben over hun kind)
 2. Als er een dreigende situatie ontstaat in het wijkgebouw op het consultatiebureau of op school: bel de politie en vervolgens Voor een Veilig Thuis als het om een melding van kindermishandeling gaat.
 3. Bij twijfel: bel Voor een Veilig Thuis om advies te vragen.
Voor een Veilig Thuis is bereikbaar gedurende kantooruren en 's avonds en in het weekend via een bereikbaarheidsdienst.
In een dergelijke situatie moet achteraf verslag gedaan worden en de manager ingelicht worden over de melding.
- Telefoon Voor een Veilig Thuis: 0800-2000
 - Telefoon Politie: 0900-8844 of 112